

Warszawa, 21 sierpnia 2025 r.

Komisja Aplikacji Adwokackiej
Naczelnej Rady Adwokackiej

Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej
(*wysłano emailem*)

**OPINIA KOMISJI W SPRAWIE MOŻLIWOŚCI ZATRUDNIENIA APLIKANTA
ADWOKACKIEGO NA STANOWISKU ASYSTENTA SĘDZIEGO
W TRAKCIE ODBYWANIA APLIKACJI ADWOKACKIEJ**

Szanowny Panie Prezesie,

Szanowne Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej

W odpowiedzi na prośbę Prezydium NRA z dnia 18 sierpnia 2025 r., Komisja Aplikacji Adwokackiej Naczelnej Rady Adwokackiej przedstawia następującą opinię w sprawie możliwości zatrudniania aplikantów adwokackich na stanowisku asystenta sędziego w trakcie odbywania aplikacji adwokackiej.

I. Wstęp

Na wstępie Komisja wskazuje, że problematyka ta była już w przeszłości przedmiotem dyskusji, artykułów prasowych, interpelacji poselskich, stanowiska Krajowej Rady Sądownictwa (KRS), orzecznictwa sądów administracyjnych, stanowiska Naczelnej Rady Adwokackiej (NRA) oraz stanowiska Ministerstwa Sprawiedliwości. Z uwagi na brak zmiany przepisów ustawy Prawo o adwokaturze w tym zakresie, w ocenie Komisji, dotychczasowe stanowiska w tej sprawie (omówione w dalszej części opinii) pozostają aktualne.

Jednocześnie Komisja dostrzega zmieniające się realia rynku usług prawnych, dużą konkurencję na rynku pracy i konieczność poszukiwania zatrudnienia przez część aplikantów adwokackich poza kancelariami adwokackimi. Jednakże praktyczne okoliczności związane z poszukiwaniem zatrudnienia nie mogą stanowić przeciwwagi do aktualnie obowiązujących przepisów ustawy Prawo o adwokaturze, przy jednoczesnej możliwości podejścia do egzaminu adwokackiego i zdobycia uprawnień zawodowych przez osoby pracujące na stanowisku asystenta sędziego.

Przy wydawaniu niniejszej opinii **Komisja ma na względzie w szczególności możliwe negatywne konsekwencje dla aplikantów adwokackich, którzy – w razie uzyskania zgody patrona i Dziekana na zatrudnienie na stanowisku asystenta sędziego – są narażeni na następce skreślenie ich z listy aplikantów adwokackich w związku z podjęciem zatrudnienia w organach wymiaru sprawiedliwości.**

II. Analiza prawna

Nie podważając prawa każdego patrona i każdego Dziekana – wynikającego z § 14 ust. 1 Regulaminu odbywania aplikacji adwokackiej¹ (dalej jako „Regulamin”) - do wydawania zgody lub odmowy zgody na podjęcie przez aplikanta adwokackiego innego zajęcia (poza zajęciami wynikającymi z odbywania aplikacji pod kierunkiem patrona w okresie aplikacji), Komisja wskazuje, że wyrażenie przez patrona i Dziekana zgody na zatrudnienie aplikanta adwokackiego na stanowisku asystenta sędziego może prowadzić do konieczności skreślenia takiego aplikanta adwokackiego przez Okręgową Radę Adwokacką z listy aplikantów zgodnie z art. 79 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 72 ust. 1 pkt 4 ustawy Prawo o adwokaturze (dalej jako p.o.a.).

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że przepisy Regulaminu nie dają podstaw do wydawania „zgód warunkowych”. Przepis § 14 Regulaminu wskazuje jedynie na możliwość wyrażenia zgody lub jej braku.

A. Przepisy ustawowe

Zgodnie z art. 79 ust. 1 pkt 1 p.o.a. - „Okręgowa rada adwokacka skreśla aplikanta adwokackiego z listy w wypadku: okoliczności wymienionych w art. 72 ust. 1 i art. 74”, natomiast zgodnie z art. 72 ust. 1 pkt 4 p.o.a. taką przyczyną jest „objęcia stanowiska w organach wymiaru sprawiedliwości, organach ścigania lub rozpoczęcia wykonywania zawodu notariusza”.

Stanowisko asystenta sędziego jest „stanowiskiem w organach wymiaru sprawiedliwości” (pojęcia tego nie należy mylić ze „stanowiskiem sprawującym wymiar sprawiedliwości”) - o czym świadczy art. 175 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej („Wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe”) oraz przepisy ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej jako p.u.s.p.) oraz ustawy Prawo o ustroju sądów administracyjnych (dalej jako „p.u.s.a.”).

Zgodnie z art. 155 § 1 p.u.s.p. – „Asystent sędziego wykonuje czynności zmierzające do przygotowania spraw sądowych do rozpoznania oraz czynności z zakresu działalności administracyjnej sądów, o której mowa w art. 8 pkt 2”, w tym np. sporządza projekty uzasadnień orzeczeń, a zgodnie z art. 27a p.u.s.a. – „Na stanowisku asystenta sędziego, do samodzielnego wykonywania czynności administracji sądowej oraz czynności przygotowania spraw sądowych do ich rozpoznania, może być zatrudniony ten, kto spełnia wymagania określone w art. 6 § 1 pkt 1-3”.

Taką też wykładnię art. 72 ust. 1 pkt 4 p.o.a., i użytego tam pojęcia „stanowisko w organach wymiaru sprawiedliwości” przyjmuje Naczelny Sąd Administracyjny (por. wyroki: Naczelnego

¹ „Inne zajęcia aplikanta – poza zajęciami wynikającymi z odbywania aplikacji pod kierunkiem patrona w okresie aplikacji – wymagają zgody patrona i dziekana właściwej okręgowej rady adwokackiej, który zasięga opinii kierownika szkolenia. Podjęcie innego zajęcia nie może utrudniać przebiegu aplikacji, w tym szkolenia, oraz naruszać godności wykonywania zajęć aplikanta adwokackiego”.

Sądu Administracyjnego z dnia 27 lutego 2014 r., sygn. akt II GSK 1856/12²; Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 13 listopada 2013 r., sygn. akt II GSK 1007/12).

Analogicznie wypowiadają się także przedstawiciele doktryny³.

Tym samym w ocenie Komisji pod pojęciem „innych zajęć aplikanta”, o których mowa w § 14 ust. 1 Regulaminu, a na które trzeba uzyskać zgodę Dziekana, należy rozumieć tylko te zajęcia, które nie zostały wprost wyłączone przez ustawodawcę.

Komisja zwraca także uwagę, że art. 72 ust. 1 pkt 4 wskazuje na zajmowanie stanowiska w organach wymiaru sprawiedliwości oraz stanowiska w organach ścigania – umożliwienie zajmowania przez aplikantów adwokackich pracy na stanowisku asystenta sędziego, oznaczałoby że za dopuszczalne należałoby uznać także zajmowanie stanowiska np. asystenta prokuratora.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że odbywanie i ukończenie aplikacji adwokackiej jest tylko jedną z prawem dopuszczalnych dróg dopuszczenia do egzaminu adwokackiego, a w konsekwencji uzyskania tytułu zawodowego adwokata i możliwości wykonywania zawodu. Asystent sędziego może podejść do egzaminu w trybie art. 66 ust. 2 pkt 2 p.o.a. Zatem **stanowisko asystenta sędziego stanowi alternatywną wobec odbycia aplikacji drogę dojścia do zawodu adwokata** (co pozostaje w logicznej i systemowej spójności z regulacją art. 79 i 72 p.o.a.).

A. Stanowiska KRS, MS i NRA

Komisja zwraca uwagę, że w odpowiedzi na interpelację nr 20107⁴ w sprawie aplikantów adwokackich i radcowskich z dnia 7 listopada 2018 r.⁵, powołano się na **pismo NRA z dnia 4 września 2018 r.**, w którym NRA wskazała, że *„z posiadanych przez samorząd informacji wynika, iż sądy stoją na stanowisku, że łączenie stanowiska asystenta sędziego z odbywaniem aplikacji adwokackiej jest niedopuszczalne. W opinii Naczelnej Rady Adwokackiej jest to stanowisko całkowicie zrozumiałe, gdyż z uwagi na fakt, że łączenie funkcji asystenta sędziego*

² „Objęcie stanowiska w wymiarze sprawiedliwości” o jakim mowa jest w dyspozycji przepisu art. 72 ust. 1 pkt 4 ustawy Prawo o adwokaturze, nie jest równoznaczne ze „sprawowaniem” wymiaru sprawiedliwości. Dyspozycja art. 72 ust 1 pkt 4 nie posługuje się bowiem określeniem zawężającym wyszczególnione w ww. artykule funkcje do takich, w ramach, których osoba wprost „sprawuje wymiar sprawiedliwości”. Tym samym, aby wypełnić przesłankę objęcia stanowiska w wymiarze sprawiedliwości skutkującą skreśleniem z listy aplikantów adwokackich, z art. 72 ust. 1 pkt 4 – nie trzeba być pracownikiem bezpośrednio wykonującym orzeczenia”

³ W komentarzach do art. 72 ustawy Prawo o adwokaturze akcentuje się, że wolą ustawodawcy było wprowadzenie zakazu łączenia pełnienia funkcji w organach wymiaru sprawiedliwości z jednoczesnym wpisem na listę adwokatów, a tym samym w świetle art. 79 tej ustawy, również na listę aplikantów adwokackich (por. W. Bergier [w:] *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, red. P. F. Piesiewicz, Warszawa 2023, art. 72). Należy przy tym zauważyć, że asystent sędziego współpracuje z sędzią w zakresie merytorycznym, a tym samym zajmuje stanowisko w organach wymiaru sprawiedliwości (J. Trela [w:] *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2016, art. 72).

⁴ <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=2F250E44#:~:text=os%C3%B3b,z%20powodzenie%20pracowa%C4%87%20w%20s%C4%85dach.>

⁵ <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=B6BJWM>

i aplikanta adwokackiego rodzi potencjalny konflikt interesów, co stanowi zagrożenie dla wymiaru sprawiedliwości”.

Naczelna Rada Adwokacka stała więc na stanowisku o niedopuszczalności łączenia aplikacji adwokackiej i pracy w charakterze asystenta sędziego.

Tożsame stanowisko zajęło Ministerstwo Sprawiedliwości⁶ wskazując, że „*Problematyka dopuszczalności zatrudnienia aplikantów adwokackich w sądach (na stanowiskach w organach wymiaru sprawiedliwości) została rozstrzygnięta w art. 79 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 72 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze (Dz. U. z 2018 r. poz. 1184, z późn. zm.). Przepisy te nakładają na okręgową radę adwokacką obowiązek skreślenia aplikanta adwokackiego z listy aplikantów w przypadku objęcia przez aplikanta stanowiska w organach wymiaru sprawiedliwości. Bezspornie, do takich stanowisk zaliczane jest również stanowisko asystenta sędziego, zgodnie z przepisem art. 155 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 23, z późn. zm.)*”.

W przedmiotowej sprawie **stanowisko zajęła także Krajowa Rada Sądownictwa** w stanowisku z dnia 5 marca 2014 r. w przedmiocie dopuszczalności zatrudnienia na stanowisku asystenta sędziego osób odbywających aplikację adwokacką lub radcowską⁷.

KRS wskazała, że „(...) dostrzega możliwość wystąpienia istotnego konfliktu interesów w przypadku zatrudnienia na stanowisku asystenta sędziego aplikanta adwokackiego lub radcowskiego, co dotyczy zwłaszcza tej fazy odbywania aplikacji adwokackiej lub radcowskiej, w której aplikant może już występować przed sądem, zastępując adwokata lub radcę prawnego jako pełnomocnik strony (art. 77 Prawa o advokaturze, art. 351 ustawy o radcach prawnych). Może to wpływać na zaufanie do bezstronności sądu oraz wizerunek sądu jako instytucji w pełni niezależnej i wolnej od jakichkolwiek zewnętrznych ingerencji” oraz że „*kwestię zatrudnienia aplikantów adwokackich w sądach na stanowiskach związanych z wymierzaniem sprawiedliwości rozwiązał sam ustawodawca, przewidując w art. 79 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 72 ust. 1 pkt 4 ustawy – Prawo o advokaturze możliwość skreślenia aplikanta adwokackiego z listy aplikantów w przypadku objęcia przez aplikanta adwokackiego stanowiska w organach wymiaru sprawiedliwości*”.

W konsekwencji KRS stanął na stanowisku, iż „(...) już w warunkach konkursu na wolne stanowisko asystenta sędziego powinno być wyraźnie zastrzeżone, że w przypadku wygrania konkursu przez osobę, która jest w trakcie odbywania aplikacji adwokackiej bądź radcowskiej, przed jej zatrudnieniem w sądzie na podstawie umowy o pracę będzie od niej oczekiwane zawiadomienie o tym zatrudnieniu organów samorządu adwokackiego lub radcowskiego albo

⁶ Odpowiedź na interpelację nr 20107 z dnia 7 listopada 2018 r. w sprawie aplikantów adwokackich i radcowskich - <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=B6BJWM>

⁷ <https://krsp1.home.pl/pl/dzialalnosc/opinie-i-stanowiska/f.162,opinie-i-stanowiska-2014-r/405,4-7-marca-2014/2605,stanowisko-krajowej-rady-sadownictwa-z-dnia-5-marca-2014-r-nr-wok-401-614-dot-nr-wp-45-114>

wystąpienie o skreślenie z listy aplikantów. Pozwoli to na dokonanie przez taką osobę wyboru między zatrudnieniem w sądzie na stanowisku asystenta sędziego a kontynuowaniem aplikacji adwokackiej lub radcowskiej. W przypadku wcześniejszego zatrudnienia takiej osoby na stanowisku asystenta sędziego prezes sądu – po rozważeniu wszystkich okoliczności – może przedstawić jej kwestię dokonania wyboru między kontynuowaniem zatrudnienia w sądzie i rezygnacją z aplikacji (skreśleniem z listy aplikantów) a kontynuowaniem aplikacji”.

III. Problematyka praktycznego łączenia aplikacji adwokackiej z pracą w sądzie

Ponadto należy wskazać na praktyczne problemy związane z potencjalnym łączeniem odbywania aplikacji adwokackiej z pracą na stanowisku asystenta sędziego.

Po pierwsze należy zwrócić uwagę na treść art. 155c § 4 p.u.s.p., zgodnie z którym „asystent sędziego w pierwszym roku pracy, w ramach stażu asystenckiego, odbywa szkolenie z zakresu metodyki pracy organizowane przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury. Prezes sądu kieruje asystenta na szkolenie w najbliższym terminie przewidzianym w harmonogramie działalności szkoleniowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury na dany rok”.

Wyrażenie zgody na zatrudnienie aplikanta adwokackiego na stanowisku asystenta sędziego **może powodować, że aplikant adwokacki będzie jednocześnie odbywał szkolenie w ramach aplikacji adwokackiej oraz szkolenie w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury**.

Ponadto praca na stanowisku asystenta sędziego jest pracą w pełnym wymiarze czasu pracy w godzinach pracy sądu. Tymczasem zgodnie z Prawem o adwokaturze (art. 76 ust. 1) – „Celem aplikacji adwokackiej jest przygotowanie aplikanta do należytego i samodzielnego wykonywania zawodu adwokata, w szczególności wykształcenie umiejętności z zakresu zastępstwa procesowego, sporządzania pism, umów i opinii oraz przyswojenie zasad wykonywania zawodu”.

W szczególności zaś łączenie odbywania aplikacji adwokackiej i pozostawania w stosunku patronatu (lub zatrudnienia) z adwokatem (który jest stosunkiem wymaganym ustawowo, a więc w którym musi pozostawać i pozostaje każdy aplikant), na rzecz którego aplikanta wykonuje pracę związaną z reprezentowaniem osób trzecich może powodować sytuacje uzasadnionych wątpliwości co do bezstronności sędziego, którego aplikant jest asystentem, jak również stwarzać niedopuszczalne wrażenie zażyłości danego aplikanta i adwokata z sędziami i pracownikami sądu. W szczególności należy zwrócić pod tym kątem uwagę na Sądy i Wydziały, w których pracuje tylko jeden czy dwóch sędziów, a więc asystent jest zaangażowany we wszystkie sprawy rozpoznawane w danym wydziale.

IV. Podsumowanie

Mając na uwadze powyższe, w świetle regulacji art. 79 ust. 1 w zw. z art. 72 ust. 1 pkt 4 oraz art. 66 ust. 1 pkt 2 p.o.a., w ocenie Komisji wolą ustawodawcy było wyłącznie możliwości zatrudnienia aplikanta adwokackiego na stanowisku asystenta sędziego w trakcie odbywania aplikacji adwokackiej, przy jednoczesnym umożliwieniu asystentom sędziów podejście do egzaminu adwokackiego z tzw. doświadczenia i uzyskanie tytułu zawodowego adwokata bez odbywania aplikacji adwokackiej.

W świetle powyższego, z uwagi na ustawową rangę wskazanych przepisów, przepisy Regulaminu odbywania aplikacji adwokackiej, jako przepisy niższego rzędu, nie mogą być stosowane z pominięciem regulacji ustawowych. Z tych ostatnich wynika zaś jednoznacznie, że wyrażenie przez Dziekana zgody na podjęcie przez aplikanta zatrudnienia na stanowisku asystenta może skutkować skreśleniem go z listy aplikantów adwokackich.

Jednocześnie Komisja zastrzega, że powyższa ocena wynika wyłącznie z interpretacji przepisów ustawy Prawo o adwokaturze i w żadnym wypadku praca na stanowisku asystenta sędziego nie jest pracą, która mogłaby „naruszać godność wykonywania zajęć aplikanta adwokackiego” (co jest jedną z przesłanek odmowy zgody na zatrudnienie zgodnie z § 14 ust. 1 Regulaminu).

Komisja Aplikacji Adwokackiej
Naczelnej Rady Adwokackiej